

PROMENE U STRUKTURI ZAPOSLENOSTI PO ZANIMANJIMA U SRBIJI: 2010–2024.

KLJUČNA PORUKA

Struktura zaposlenosti u Srbiji postepeno se pomera ka stručnijim zanimanjima. Promena, međutim, nije dovoljno brza da sama otkloni nesklad između potreba tržišta rada i raspoloživih kvalifikacija. Potrebno je povezati obrazovnu politiku, politiku zapošljavanja i sistem praćenja potreba za veštinama.

Četiri nalaza važna za odlučivanje

1. Transformacija postoji, ali je spora. U periodu 2021–2024. godine 66,7% zaposlenosti pripadalo je grupama zanimanja sa opadajućom ili stagnirajućom dinamikom.

3. Visokoobrazovani su koncentrisani u rastućim zanimanjima. U periodu 2021–2024. godine 73,7% visokoobrazovanih bilo je zaposleno u zanimanjima klasifikovanim kao rastuća.

2. Rast se pomera ka stručnijim zanimanjima. Rastu rukovodioci, stručnjaci, tehničari i stručni saradnici, dok opadaju poljoprivredna, zanatska i jednostavna zanimanja.

4. Obrazovna neusklađenost raste. Ukupna neusklađenost povećana je sa 21,9% na 27,0%, uz rast značaja nedovoljne obrazovanosti.

66,7%

zaposlenih u opadajućim ili
stagnirajućim zanimanjima

73,7%

visokoobrazovanih u rastućim
zanimanjima

27,0%

ukupna obrazovna neusklađenost

Osnova analize: Anketa o radnoj snazi Republičkog zavoda za statistiku, 2010–2024.

02 ŠTA SE MENJA NA TRŽIŠTU RADA

Promena je postepena, ali njen smer je jasan

U poslednjem analiziranom periodu, 2021–2024, rastuću dinamiku beleže rukovodioci, stručnjaci, tehničari i stručni saradnici. Istovremeno, opada udeo kvalifikovanih poljoprivrednih radnika, zanatlija i srodnih zanimanja, kao i jednostavnih zanimanja. Ostale grupe zanimanja uglavnom stagniraju.

Ovakav obrazac ne ukazuje na naglu transformaciju tržišta rada, već na postupnu realokaciju zaposlenosti. Udeo rastućih zanimanja u ukupnoj zaposlenosti iznosio je 33,3%, dok su opadajuća i stagnirajuća zanimanja zajedno činila 66,7%.

Dinamika grupa zanimanja, 2021–2024.

RASTUĆA	STAGNIRAJUĆA	OPADAJUĆA
Rukovodioci Stručnjaci Tehničari i stručni saradnici	Vojna zanimanja Administrativni službenici Uslužna i trgovačka zanimanja Rukovaoci mašinama i postrojenjima	Kvalifikovani poljoprivredni radnici Zanatlije i srodna zanimanja Jednostavna zanimanja

Najizraženije promene na nivou podvrsta zanimanja

Među zanimanjima sa najvećim rastom izdvajaju se monter, čistači i pomoćno osoblje, medicinske sestre i tehničari, stručni saradnici i tehničari za IKT, kao i administrativni službenici za evidentiranje proizvodnje, skladištenja i transporta.

Opadajuća dinamika zabeležena je kod jednostavnih zanimanja u prerađivačkoj industriji, ratarsko-stočarskih proizvođača, zemljoradnika i uzgajivača životinja, kao i ostalih administrativnih službenika.

Ko je najviše izložen promenama?

- Radnici starosti 55–64 godine sve su manje koncentrisani u stagnirajućim zanimanjima, a njihova zastupljenost u rastućim i opadajućim zanimanjima gotovo je izjednačena.
- Zaposleni srednjeg nivoa obrazovanja sve su više koncentrisani u stagnirajućim zanimanjima, dok se rastuća zanimanja izrazito oslanjaju na visokoobrazovanu radnu snagu.
- Razlike prema polu postoje, ali ključni izazov za javne politike ostaje usklađivanje kvalifikacija i veština sa promenjenom strukturom tražnje za radom.

03 IMPLIKACIJE ZA JAVNE POLITIKE

Promene zanimanja zahtevaju koordinisan odgovor

1. Obrazovni sistem mora brže da prati promene tražnje

Visokoobrazovani su u periodu 2021–2024. snažno koncentrisani u rastućim zanimanjima, dok se zaposleni sa srednjim obrazovanjem češće nalaze u stagnirajućim zanimanjima. To ukazuje na potrebu da se upisna politika, programi stručnog obrazovanja i sadržaji studijskih programa redovno usklađuju sa promenama u strukturi zanimanja.

2. Politika zapošljavanja treba da anticipira promene

Mere aktivne politike zapošljavanja ne bi trebalo da se zasnivaju samo na trenutnoj evidenciji nezaposlenih i prijavljenim slobodnim radnim mestima. Potrebno je sistematski pratiti srednjoročna kretanja u zanimanjima i veštinama, kako bi se programi obuke usmeravali pre nego što manjak radne snage ili gubitak radnih mesta postanu izraženiji.

3. Radnicima iz opadajućih zanimanja treba omogućiti tranziciju

Pad zaposlenosti u poljoprivrednim, zanatskim i jednostavnim zanimanjima ne znači da će ta zanimanja nestati, ali povećava rizik od gubitka zaposlenja i zastarevanja veština za deo radnika. Mere treba usmeriti na prenosive kompetencije, kratke modularne obuke i priznavanje prethodno stečenih znanja.

4. Rast obrazovne neusklađenosti zahteva stalno praćenje

Udeo obrazovno neusklađenih zaposlenih porastao je sa 21,9% u periodu 2010–2013. na 27,0% u periodu 2021–2024. Istovremeno je nedovoljna obrazovanost postala zastupljenija od preobrazovanosti. Nalaz ne dokazuje uzrok nesklada, ali opravdava redovno praćenje odnosa između obrazovanja, zanimanja i zahteva radnih mesta.

5. Nedostatak odgovarajućih kompetencija može ograničiti rast

Istovremeni rast stručnijih zanimanja i nedovoljne obrazovanosti predstavlja upozorenje da raspoložive kvalifikacije možda neće dovoljno brzo pratiti promenu tražnje. Preventivno povezivanje obrazovne politike, politike zapošljavanja, privrednog razvoja i regionalne politike može smanjiti buduća uska grla na tržištu rada.

PRIORITET

Preći sa povremenog opisivanja nedostatka zanimanja na redovan sistem predviđanja potreba za zanimanjima i veštinama, povezan sa odlukama o obrazovanju, obukama i merama aktivne politike zapošljavanja.

04 PREPORUKE

Pet preporuka za delovanje

1. Uspostaviti sistem ranog prepoznavanja potreba za zanimanjima i veštinama

Objediniti podatke ARS, Nacionalne službe za zapošljavanje, oglasa za posao, obrazovnih ishoda i poslodavačkih anketa. Objavljivati godišnji pregled rastućih, stagnirajućih i opadajućih zanimanja, sa srednjoročnim projekcijama.

Nosioci: Ministarstvo za rad; Ministarstvo prosvete; RZS; NSZ | **Rok:** **Kratkoročno**

2. Povezati upisnu politiku i obrazovne programe sa promenama na tržištu rada

Nalaze o zanimanjima i veštinama koristiti pri određivanju upisnih kvota, reviziji obrazovnih profila i programa, kao i razvoju dualnog i stručnog obrazovanja. Odluke zasnovati na višegodišnjim trendovima, a ne samo na trenutnim manjkovima.

Nosioci: Ministarstvo prosvete; ustanove obrazovanja; saveti poslodavaca | **Rok:** **Srednjoročno**

3. Usmeriti prekvalifikacije prema realnim mogućnostima tranzicije

Za radnike iz opadajućih zanimanja razviti kratke modularne obuke povezane sa najbližim rastućim zanimanjima. Prioritet dati prenosivim digitalnim, tehničkim, komunikacionim i organizacionim kompetencijama.

Nosioci: NSZ; pružaoci obuka; poslodavci | **Rok:** **Kratkoročno**

4. Uvesti redovno praćenje obrazovne neusklađenosti

Najmanje jednom godišnje pratiti preobrazovanost i nedovoljnu obrazovanost prema zanimanju, starosti, regionu i nivou obrazovanja. Rezultate koristiti za ciljanje obuka i korekcije obrazovne ponude.

Nosioci: RZS; Ministarstvo prosvete; Ministarstvo za rad | **Rok:** **Kratkoročno**

5. Razviti ciljne mere za starije radnike i regione sa većim rizikom

Radnicima sa dugim iskustvom u opadajućim zanimanjima omogućiti priznavanje prethodnog učenja, savetovanje, kraće programe dokvalifikacije i podršku pri prelasku ka srodnim poslovima. Mere prilagoditi regionalnoj strukturi zaposlenosti.

Nosioci: NSZ; lokalne samouprave; regionalne razvojne agencije | **Rok:** **Srednjoročno**

O istraživanju

Analiza se zasniva na mikropodacima Ankete o radnoj snazi za period 2010–2024. Promene su posmatrane kroz tri interno uporediva perioda: 2010–2013, 2014–2020. i 2021–2024. godine. Zanimanja su klasifikovana kao rastuća, stagnirajuća ili opadajuća prema promeni njihovog udela u ukupnoj zaposlenosti i pripadajućem približnom 95% intervalu poverenja. Prelazak sa ISCO-88 na ISCO-08 uzet je u obzir pri analizi detaljnijih nivoa klasifikacije.

Projekat: *Research on Occupational Change in the Serbian Labour Market: Identifying Trends for Future Workforce Developments and Policy Responses*. Realizacija: 2025–2026. Podrška: Fond za nauku Republike Srbije, Program saradnje srpske nauke sa dijasporom – Podrška za istraživačke posete naučnika iz dijasporo ([Dijaspورا 2024](#)).